

KADININ SİYASAL YAŞAMA KATILIMI VE KOTA UYGULAMALARI

WOMEN'S PARTICIPATION IN POLITICAL LIFE AND QUOTA APPLICATIONS

Okt. Nedret ÇAĞLAR*

ÖZET

Kadının yerel ve genel yönetimde siyasal katılımının düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Siyasette kadın katılımı, kadın sorunlarının çözümü için gereklidir. Kadınların siyasette eksik temsilinin giderilmesi için siyasal ve kamusal alanda kadınların sayısını artırmak ve kadınların içinde buldukları koşulları değiştirmek gereklidir. Kota uygulaması kadının siyasal katılımını artırmada önemli bir adımdır. Çalışmamızda kadının siyasal katılımı, parlamento ve yerel yönetimlere katılım düzeyi ve kota uygulamaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Kadının Katılımı, Eşitlik, Siyasal Katılma, , Kota, Siyasal Temsil*

ABSTRACT

It is a known fact that the political participation of women is low in local and general administration. The participation of woman in politics is required to solve the woman's problems. It is necessary that the number of women in political and public area should increase to overcome under-representation of women in politics and should change the conditions for women. The quote implementation is an important step in increasing women's political participation. Politic participation of women in our study, the level of participation in parliamentary and local governments and the quota applications were examined.

Key words: *Woman, Equality, Political Participation, Quota, Political Representation.*

GİRİŞ

Demokrasinin tam anlamıyla yerleşebilmesi kadın ve erkeklerin her alanda, karar alma mekanizmalarında eşit olarak temsil edilmesiyle mümkündür. Çoğu ülkede yasalar önünde eşitlik ilkesine önemli oranda uyulmuş olsa da hayatın içindeki eşitlik hep göz ardı edilmektedir. Siyasette kadın temsili, kadın sorunlarının çözümü için gereklidir. Kadınların siyasette eksik temsilinin giderilmesi için siyasal ve kamusal alanda kadınların sayısını artırmak ve kadınların içinde buldukları koşulları değiştirmek gereklidir. Kota uygulaması kadın temsiline önemli bir adımdır. Ataerkil yapının hakim olduğu kültürel ve geleneksel uygulamalar, toplumun kalıplaşmış

* Süleyman Demirel Üniversitesi, TBMYO Okutmanı, ncaglar@sdu.edu.tr

cinsel yargıları, kadının bilgi ve ilgi eksikliği, siyasi partilerin eşitsiz uygulamaları ve toplumsal desteğin eksikliği siyasal yaşamda cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına engel olmaktadır.

Bu çalışmada kadının siyasal katılımı, temsil düzeyi ve kadının siyasal temsilini artırmada kota uygulamaları incelenecektir

1.SİYASAL KATILMA

Siyasal katılma, modern sanayileşmiş bir toplum yapısının demokratik bir göstergesidir. Siyasal katılma, toplum üyesi bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır (Kapani, 2006, s.144) Siyasal katılma, siyasal bir davranış türü olarak bireylerin, alınan ya da alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlardan oluşmaktadır (Öztekin, 2007,s.229). Siyasal sistemde vatandaşların doğrudan ya da dolaylı olarak yöneticilerini seçme, bireysel ve toplumsal çıkarlar doğrusunda siyasi kararları etkileme amacıyla gerçekleştirdiği eylemlerin tamamı siyasal katılma olarak değerlendirilebilir. Birey sadece kararları etkileyen değil, karar veren konumuna geçmek içinde katılma eylemini gerçekleştirebilir.

Özbudun, siyasal tutumların eyleme dönüşmedikçe siyasal katılma olarak nitelenemeyeceğini belirtmektedir (Özbudun, 1975, s.2). Kalaycıoğlu(1983) da siyasal katılmayı bir toplumun üyesi ile o toplumdaki siyasal otorite arasındaki bir bağ olarak görmektedir. Dolayısıyla siyasal katılmayı kişinin özgür olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları ve ya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler olarak ele almaktadır(s.10). Katılma faaliyeti demokrasinin benimsenmesi ve işlerliğine dair fikirler veren önemli bir göstergedir. Katılma eylemi; seçim kampanyalarında çalışma, mitingleri izleme, siyasal tartışmalara katılma, oy kullanma, bireysel ve örgütsel çıkar sağlamak, çıkarları korumak, siyasal kararları etkilemek, bilgilenmek, siyasal bilginin geliştiğini kanıtlamak, yönetimde görev almak ve siyasal statüye kavuşmak gibi amaçlarla gerçekleştirilebilir.

Siyasal katılma, farklı kesimlere temsil imkânı sağlayarak, farklılıkların korunmasını dolayısıyla toplumda belirli bir dengenin, uzlaşmanın, barışın ve istikrarın oluşumunu kolaylaştırır. Bir davranışın siyasal katılma olarak addedilebilmesi için onun siyasal topluluk üyesi olan birey tarafından tasarlanmış bir eylem olması gerekir. Başkalarının zoru ile davranışlarını belirleyen bazı seçmenlerin katılımı siyasal katılım değil, “uyarılmış siyasal katılma” olarak nitelendirilir. Bu, katılma davranışını zedeleyen önemli bir faktördür. Halen pek çok kadının katılma davranışı ya kocaların yada aile içinde sözü geçen baba, amca, dayı, oğul gibi erkeklerin istediği biçimde oluşmaktadır. Seçimlerde aday olmak isteyen bir çok kadın, ya cinsel önyargılar ve baskılar neticesinde ya da kaynak yetersizliğinden adaylığını koyamamaktadır (Kalaycıoğlu,1984, ss.200-201).

Bireyler siyasete farklı şekillerde ilgi gösterirler. Bireylerin seçmen olarak siyasal ilgileri sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik ve çevresel etkenlere bağlıdır. Siyasal katılma biçim ve düzeylerini tutumlar, cinsiyet, eğitim, meslek, din ve etnik yapı gibi kişisel özellikler etkiler. Siyasal katılma, siyasete olan basit ilgi ve meraktan başlayıp siyasal eyleme kadar giden tutum ve etkinlik alanını kapsamaktadır (Tokgöz, 2008, s.177). Robert Dahl(1963), siyasal katılmanın boyutlarını; ilgi, önemseme, bilgi ve eylem olarak sıralar(s.57). Genel olarak kadınların siyasal ilgilerinin erkeklere oranla daha az olduğu düşünülmektedir.

2. KADININ SİYASAL KATILIMI

Politik bilimlerde siyasete kimlerin, nasıl ve niçin katıldığı, hangi faktörlerin katılımı kolaylaştırdığı ve kimlerin niçin siyasete katılmadığı yada katılmadığı araştırma konusudur. Aristo, Campbell gibi bir çok bilim adamı kadınların siyasal alandaki rollüne odaklanmıştır. Tartışmalar genelde kadınların erkeklere göre farklı siyasal yapıya sahip oldukları ve siyasal katılımlarının erkeklere oranla sınırlı olduğu varsayımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu anlayış siyaseti “erkek işi” görmekte, toplumsal yaşamda siyaset ve kadın kavramlarının bağdaşmadığının altını çizmektedir. Erkeklere kıyasla, kadınların siyasete farklı oranlarda, farklı yollarla ve farklı nedenlerle katıldıkları; siyaset ve siyasal konular doğrultusundaki tutumlarının da erkeklerden farklı olduğu düşünülmektedir. Siyasal katılım pek çok etkinlikle gerçekleştirilebilir. Ancak, siyasal katılım sadece oy verme ve siyasi bir partiye üye olma olarak algılanırsa, kadın katılımının erkeklerinkinin çok gerisinde kalmakta olduğu görülecektir. Siyasal katılma oy verme, bir partinin sembolüne tepki gösterme şeklinde olabildiği gibi, bütün gücünü profesyonel politikacı olarak çalışmaya ayırmayı veya hükümet üyesi olabilmeyi de içeren siyasal faaliyetler bütünüdür (Tokgöz, 1979, ss.15-16).

Siyasal katılma, demokratik yönetimin genel amacı ve temel ilkesidir. Demokrasi ile katılma arasında kurulan özdeşlik, katılmanın ulus düzeyinde yaygınlaşması ve bu yaygınlığın temelinde toplumu oluşturan kadın ve erkekler arasında hukuksal açıdan eşitlik ilkesinin bulunmasından kaynaklanmaktadır (Uysal,1984,s.65). Bu bağlamda kadın erkek eşitliği kadın temsili ve kadının siyasal katılım sorunsalı önemli bir demokratik gösterge olabilmektedir.

Yirminci yüzyılda geleneksel yaşam biçimlerinden çağdaş yaşam biçimlerine geçişle birlikte kadının statüsünü belirleyecek düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. 1970’li yıllarda feminist bilincin gelişmesiyle, eşitsizliklerin farkına varan kadın, daha liberal ve demokratik eğilimler sergilemeye başlamıştır. Seçme – seçilme hakkıyla ilgili yasalarda yapılan eşitlikçi düzenlemelerle kadının siyasal katılımı teşvik edilmiştir. İktisadi ve siyasal gelişmenin ileri düzeylerinde olan toplumlarda* dahi kadınların

* Kadınlar Fransa’da 1944, İtalya’da 1948, İsviçre’de 1971’de bu hakları kazanmıştır.

siyasal hayata katılımı yakın geçmişte gerçekleşmiş bir olgudur (Turan, 1996, s.8).

Türk Kadınları'nın erkeklerle eşit haklara sahip olması ise, çoğu dünya ülkesine göre önce gerçekleşmiş, özgün ve farklı bir süreç izlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması (1923) ile gerçekleştirilen reformlarla bir yandan toplumun yeniden yapılanması, diğer yandan kadının yurttaşlık haklarını kazanması sağlanmış ve köklü bir toplumsal değişim gerçekleşmiştir. Laik hukukun benimsenmesi ile kadının eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına girmesi mümkün olmuş ve eşitlikçi kamu politikaları ile devlet bu katılımı teşvik ederek desteklemiştir (<http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/t%C3%BCrkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009>). 3 Nisan 1930'da yerel seçimlerde 5 Aralık 1934'te milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde eden Türk kadını, siyasal haklar alanında önemli kazanımlar elde etmiştir.

Yasalarımızda siyasal haklar konusunda cinsiyet ayrımı yapan hükümler mevcut değildir. Bunlara rağmen nüfusun yarısını oluşturan kadınların siyasette, siyasal partilerde, hükümette ve politik liderler arasında temsilleri oldukça sınırlıdır. Kadınlara erkeklerle eşit olabilmeye yönelik tanınan siyasal haklar, çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye'de de fiilen hayata geçirilememiştir. Yasal düzenlemelerle kadınlara eşitliğin sağlanmış olması toplumdaki soyut eşitlik modelini somut ilişkiler düzeyinde etkilememektedir. Eşitlik kavramının işlerlik kazanması, eşitlik konusundaki olumlu tutum ve düzenlemelerin yoğunluğu kadar, bu tutum ve düzenlemelerin aynı yoğunluk ve doğrultuda davranışa dönüşmesini de zorunlu kılmaktadır (Uysal, 1984, s.102). Sınırlı eşitlik "eşitlik" değildir. Hukuksal ve siyasal eşitlik, sosyal ve ekonomik eşitlikle bütünleşmedikçe, özgürlükler de sınırlı kalacaktır. Kadın ve erkekler arasında tam eşitliğin sağlandığı bir toplumda, bütün toplumun gelişme potansiyeli yükselir (Parla, 1993, s.103).

Günümüzde de kadının siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Çoğu toplumda, uzun süreler, yasal düzenlemelere rağmen siyasetin erkeklere ait bir iş olduğu anlayışı egemen olmuştur. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle eşit olduğu görüşü yaygınlaştıktan sonra da, çok sayıda sosyal ve ekonomik faktör, kadınların siyasal katılmasını azaltıcı yönde etkiye bulunmuştur. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik geçmişte olduğu gibi yüzyılımızda da hala devam etmekte ve kadınlar ikincil konuma itilmektedir. Kadın aday olarak siyasette yer alma cesaretini gösterememektedir. Kadının özel alanın dışında kamusal alanda erkeğe göre daha az yer alabilmesi; siyasi ilgi eksikliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, gelir düzeyinin düşüklüğü, yasalardaki ayrımcı hükümler, ailevi sorumluluklar, ayrımcı cinsel yargılar, cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi ve siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramamaktan kaynaklanmaktadır.

Kadınların siyasal tutum ve davranışlarında ilk dikkati çeken özellikleri Kışlalı şöyle sıralamaktadır (Kışlalı, 2006, s.151). Kadınlar siyasal katılmaya ve oy kullanmaya erkeklerden daha az eğilim göstermektedirler. Oy verdiklerinde de erkeklere oranla, tutucu partileri daha çok desteklemektedirler. Fakat erkeklerin siyasal tercihleri zor değişirken, kadınlarda bu ölçüde bir kararlılık görülmektedir. Parti lideri, aday ve adayın kişiliği kadınları ideolojilerden ve parti programlarından daha çok etkileyebilmektedir. Evli kadınların bekâr ve dul kadınlara göre daha çok oy kullandıkları ve genellikle kocalarının siyasal tercihlerine uydukları anlaşılmaktadır. Toplumsal sınıflarında bu tercihleri etkilediği iddia edilebilir. Atıerkil bir yapılanma içinde yetişen kadınlar, siyasal tercihlerini de erkeğin yönlendirmesine göre yapmaktadır. Sanayileşen ve gelişen modern toplumlarda kadınlar daha özgür kararlar verebilmektedir.

Kadının zayıflığı ve geriliği yüzyıllar boyunca bir toplumsal doğma, yıkılmaz bir temel dünya görüşü haline getirilmiş ve bunun üzerinde bedeni, ruhi ve ahlaki bir baskı sistemi inşa edilmiştir. Kadına ‘değersiz ve aynı zamanda erkeğe karşı itaatkâr ve boyun eğen’ bir rol yüklenmiştir. Kadının bütün ilgi ve gelişmesi aile ve ev içine yöneltilmiş ve kadında bu yükümlülüğü kabullenmiştir (Zetkin,1986, s.11). Kadının içsel alandaki geleneksel sorumlulukları onun dışsal alana yönelmesini engellemektedir. Erkeğin kamusal alana hâkimiyeti ve kadına biçtiği rol, kadını özel alana yöneltmiş ve kadın, aile içi rollerinin ötesine geçme konusunda ya mücadele etmek ya da kabullenmek, hatta kendini yetersiz hissetmek gibi duygulara kapılmıştır. Kadının insani hak ve özgürlüklerini öğrenip kendi yaşamına monte edebilmesi için bütün bunların farkına varması özel alanının yanında kamusal alanda da yer alabileceğini bilmesi, bilinçlenmesi ve mücadeleyi verebilmesi gerekir. Bilişsel düzeyi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı gelişen kadın siyasal alanda da yer almak cesaretini gösterebilecektir.

Duverge’re göre de kadınlar, siyasal katılma ve siyasal faaliyetler açısından erkeklere oranla daha düşük düzeyde katılım gerçekleştirmektedirler. Fakat ülkeler bazında kıyaslanınca, kadınların siyasallaşma bakımından durumlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılık siyasal sistemlerin işleyiş farklılıklarından kaynaklanabilmektedir (Tokgöz, 1979, s.18). Parlamenter demokrasilerde siyasal kararların alınmasına gerçek anlamda bir katkı yapmak; siyasal sürece bir fiil katılmakla, siyasal partilerde ve hükümetler üzerinde kendi talepleri doğrultusunda baskı kurmakla ve bu sürecin işletilmesine aktif olarak katılmakla mümkün olacaktır. Fakat parlamenter demokrasilerde siyasete katılma genellikle “en alt katılma düzeyi olan” oy verme düzeyinde kalmakla partizan mücadeleye katılanlar genelde azınlıktan oluşmaktadır. Partizanca katılımı esas aldığımızda ise kadın ve erkeklerin siyasal mücadeleye katılma eğilimleri arasında önemli farklar görülmektedir.

Kadınlarda siyasal katılma eğiliminin azlığı, aslında siyasal yaşama ve genel olarak siyasal konulara duyulan ilgi azlığına bağlanabilir. Siyasal yaşama duyulan ilgi azlığı, kadınların siyasal partilere üye olma ve siyasal sorumluluk alma konularında ki davranışlarına da yansiyabilir. Nihayetinde de

yapılan araştırmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe kadının siyasal katılımının, siyasal partilere üye olma ve etkin görevler üstlenme oranının arttığı görülmektedir. Elde edilen bazı veriler Türkiye’de kadınların %25,5’i siyasal yaşama çok seyrek bir biçimde katılırken, ancak %3’ünün yoğun bir biçimde katıldığını göstermektedir. Oysa siyasal yaşama çok seyrek olarak katılanların oranı erkeklerde %69’a inerken yoğun bir biçimde katılanların oranı %14.2’ye çıkmaktadır. Kadın erkek davranışları arasındaki fark, bu noktada çok dikkat çekicidir (Kışlalı, 2006, s.158).

Kadınlar, genellikle uygarlık ve siyasal haklar konusunda erkeklerle eşit olmak isterler. Ancak bu zor bir süreçtir. Çünkü kadınlar hem tutucu ve baskıcı toplumsal örgütlenmelere hem de erkek egemenliğine karşı mücadelede her zaman başarılı olamamaktadırlar. (Arat, 1986, s.188). Gerçi bu konuda dünya genelinde yasal bir takım düzenlemeler yapılmakta, kadın sorunu gündemde tutulmaktadır. Ancak, bunlar simgesel göstergelerden öteye gidememektedir. Kadınların karşılaştıkları en önemli sorun yasalarla bir takım hakların kadınlara verilmesinden ziyade, yasaların uygulanamamasındandır. Kağıt üzerinde herkese açık olan siyasal haklar nüfusun yarısını oluşturan kadınların çoğuna dinsel faktörler, gelenekler, toplumsal değer yargıları, siyasal ve sosyal faktörler nedeniyle kapalıdır. Eğitimsizlik, ekonomik bağımlılık, eş ve çevre baskısı, kadını küçük bir azınlığın dışında devlet yönetimine katılma, hak ve sorumluluklardan yoksun bırakmaktadır (Eroğlu, 1991 ss. 107 – 108). Kadın bu etkenler çerçevesinde siyasetten uzaklaşmakta, siyasal ilgi ve gelişmesi engellenmektedir.

Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsili, demokrasinin anlamına uygun bir biçimde çalışmasına imkân vermediği gibi, “yönetime katılma” konusunda da cinsler arası eşitsizlik sorununu gündeme getirmektedir (<http://www.ksqm.gov.tr/Pdf/Türkiye'de%20kadının%20durumu%20SON%2005.05.2009>). Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsili kadının statüsünü belirleme açısından da önemlidir. Çıkarlarını koruyabilen, kararlara katılıp yönlendirebilen, kararları alan pozisyona gelen kadınlar, siyasette de etkin olabilmektedirler.

2.1. Kadınların Siyasete Katılım Biçimleri

Cinsiyet ögesi çerçevesinde katılma kavramı incelendiğinde siyasete katılmayanlar ve oy kullanmayanlar içinde kadınların oranının yüksek olduğu görülmektedir (Bonder, 1986, s.9). Bekar, dul, işçi kadınların evli kadınlara göre siyasete daha az ilgi duydukları araştırmalarda ortaya çıkarılmıştır (Çiftçi, 1992, s.235). Eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe kadının siyasal katılımının arttığı da bilinen bir gerçektir. Eğitim düzeyi yükseldikçe kadının siyasal ilgisi artmakta dolayısıyla, siyasal olayları inceleyip değerlendirme olanağı artmaktadır ve kadın siyasallaşmaktadır. Milbraith (1965) “Political Participation” adlı eserinde siyasal katılmayı biçim ve türlerine göre; aktif-pasif, açık-gizli, zorunlu-bağımsız, sürekli-sürekli, veren-alan, sözlü-sözsüz, sosyal- sosyal olmayan katılma olarak sınıflandırmıştır. Ancak biz kadın katılımını iki açıdan irdelleyeceğiz. Aktif ve pasif katılma olarak sınıflandıracağımız katılma biçimleri kadının ikincilik durumuna en uygun

sınıflandırma olarak görülebilir. Aktif katılma; siyasete diğerlerine oranla daha çok ve yoğun olarak katılmadır. Aktif katılım parlamentoda, yerel yönetimlerde, siyasi partilerde temsil ve adaylıktır. Pasif katılma ise siyasal yaşama aktif olarak katılmama durumudur. Genellikle seyirci faaliyetler ve oy kullanma düzeyinde gerçekleşen katılma biçimidir.

Kadınların siyasal katılımlarında pasif siyasal katılma biçimlerinden olan oy verme eylemini en az erkekler kadar yerine getirdikleri bilinmektedir. Kadın pasif katılımının yanında, siyasal ilgi ve bilgi seviyesi doğrultusunda, siyasal sisteme uyumlu yada karşıt tezlerle siyasal katılım faaliyeti içinde olabilir. Bu tür bir siyasal katılım sergileyen kadınlar, aktif olarak siyasi partilerde parti içi görevlerde bulunmak, seçimlerde aday olmak ve kampanyalara katılarak gösteri ve mitinglerde yer almak gibi yöntemlere başvurumaktadırlar (Baykal, 1970, s.33).

Kadınlarının siyasete aktif katılımına engel olan etkenler, kadının diğer kamusal faaliyetlere katılmasına veya orada yükselmesine engel olanlardan farklı değildir. Bunların en önemlisi toplumsal rol ve yansımadır. Kadının özel alandaki rollerinin baskınlığıdır. Kadın siyasette yer alsa dahi kadını işlere yönlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, kadınların önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır (Dinç, 2002, ss.87-89).

Kadınların katılımını sadece seçimlerde oy kullanma ve örgütlere üyelik gibi geleneksel siyasal kurumlara dayandırarak ölçmek yanıltıcı olabilir. Çünkü Üçüncü Dünya Ülkelerinde siyaset geleneksel siyasal kurumların dışında gerçekleşmektedir. Yarı meşru siyasetin öğeleri olan grevler, gösteriler, perde arkası devletle yapılan pazarlıklar vb. faaliyetler belirleyicidir. Bunun yanında siyasal sisteme katılımın üretime katılımdan bağımsızlığına değerlendirilmesi de kadının katılımını zedelemektedir. Kadınların ekonomik alanda her zaman rolleri olmasına rağmen bu alandaki katkıları ailesel ve evsel üretimle birleştirilmekte, bu sebeple ölçülmesi zorlaşmaktadır. Böylece kadınların katılımı bölük pörçük değerlendirilmektedir. Oysa kadının siyasal katılımı sorunu sadece kamusal alanla sorgulanmamalıdır. Yıllarca erkeklerin aracı olan kamusal alan ile ailenin yer aldığı özel alanın birlikte değerlendirilmesi gerekir. Kadınların gerçek siyasal katılımlarının var olabilmesi için özel ve kamusal alan ikileminin son bulacağı köktenci bir toplumsal yeniden düzenlemenin gerekliliği ortadadır. Siyasal katılım, kadınların ekonomi rolleri, bu alandaki katkıları ve bu ikisinin birlikte değerlendirilmesi yapılmadığı sürece salt bir üst yapısal sorun olarak kalacaktır (El-Bakriva ve Kameir, 1986, ss.42-43).

Toplumsal iş bölümü kadını özel alanla sınırlayıp, erkeği kamusal alanla eş tutmuştur. Genel olarak ataerkil toplumlarda özne, kültür, akıl, bilim ve kamu ile özdeşleştirilen erkek cinsiyetinin karşısında; nesne, doğa, duygu, bilim dışı ve özel alan ile eşleştirilen kadın cinsiyeti arasında daima karşıt bir durum oluşturulmuştur. Ancak burada önemle vurgulanması gereken konu, belirtilen özelliklerin ilkinin ikincisine negatif anlam yükleyerek kendisini yükseltmesidir. Böylece ataerkil denetim mekanizmaları tarafından

toplumda geçerli olan ve bu günde geçerliğini koruyan erkek egemen yapı içerisinde erkek cinsiyeti olumlulukla özdeşleştirilirken, kadınlara ise pasif ve edilgenliklerini pekiştirecek nitelikler yüklenilmektedir. Dolayısıyla bu pozisyon, kadını toplumda her türlü etkinlikten yoksun bırakmanın yanında, siyasi arenadaki iktidarı elde etme çabasında kadına yer vermediği için, erkek iktidarı karşısında bu gün olduğu gibi yarında güçsüz, ikincil veya öteki olarak kalmasını hedeflemektedir. Bu istediğini toplumun her alanında belirgin bir biçimde gerçekleştirmektedir (Altındal, 2009, s.355).

2.2. Merkez ve Yerel Yönetime Katılımda Kadın

Halkın yaşam biçim ve düzeyinde etken olan merkezi ve yerel yönetim organlarının seçimle iş başına getirilmesi bu organların gücünü ve etkisini artırmaktadır. Demokratik bir yönetimin temel dayanağı katılımdır. Ancak merkezi ve yerel yönetime aktif olarak katılan kadın sayısındaki sınırlılık, kadının siyasal alanda yeterince aktif olmadığını yada olmadığını göstermektedir.

Ulusal iradenin meclise yansımaları sağlayan seçim sistemleri de kadının siyasal katılımında etkindir (Yavaşgel, 2004, s.145) Özellikle kadının siyasal katılımını sağlayan düzenlemelerin yapıldığı ve teşvik edildiği bir seçim sistemi geniş yelpazede karar sürecine katılım açısından önemlidir. Zira temsilde adaleti ilke edinen bir seçim sisteminde ‘kadın temsilci’ oranının düşüklüğü temsilde adaletsizliğin bir göstergesi şeklindedir. Kadın seçme ve seçilme hakkı elde etmiş ama seçmenin önüne aday olarak çıkma özgürlük ve güvenini elde edememiştir. Seçim sistemleri kadınların adaylığına etkindir. Genellikle “liste” ve “orantılı” sistemlerin uygulandığı durumlarda kadınların aday olma olasılıklarının arttığı görülmüştür. Kadınların adaylığının özellikle yerel seçimlerde parlamento seçimlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kadınların genel seçimlerde aday olma olasılıklarının genellikle düşük olduğu ancak bu durumun ülkeden ülkeye farklılaştığı belirlenmiştir (Tekeli,1982, ss.161-162).

2.2.1. Parlamentoda Kadın Katılımı

Dünyada ve Türkiye’de kadın sorununa ve temsiline gereken önemin verilmediği bilinen bir gerçektir. Kadınların ekonomik yaşama katılmalarında, eğitim imkânlarından yararlanmalarında, çeşitli mesleklere ve meslek örgütlerine katılma oranlarında yavaş ama sürekli bir artış olmasına karşın siyasal temsil açısından durağanlıktan başka bir yorumu olmayan dönemsel dalgalanmalar görülmektedir (Tekeli, 1982, s.196).

Türkiye Cumhuriyeti’nde kadınlar, dünyadaki pek çok ülkeden önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiş olmasına rağmen, siyasal katılım seviyesi geçmişte olduğu gibi günümüzde de düşüktür. Tablo 2’de 1935’den bu yana her seçim döneminde kadın temsili görülmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Kadın Milletvekili Oranları

Seçim yılı	Parlamentodaki Milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	Toplam (%)
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3
1983	400(1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4
1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kaynak: Yüksek Seçim Surulu <http://www.tuik.gov.tr>. (25.01.2011)

Türkiye’de kadına seçme ve seçilme hakkı verildikten sonra, 1935 seçimlerinde 28 (%4,6) kadın, milletvekili seçilerek parlamentoya girebilmiştir. Bu rakam, o günün şartlarına göre oldukça iyi bir temsil oranıdır. Türkiye parlamentosunda yıllara göre kadın ve erkek temsilci sayılarını incelediğimizde, 1950 seçimlerinde kadın temsil oranlarının yüzde 0.61’e kadar düştüğü görülmektedir. Bu tek partili dönemden çok partili döneme geçişe ras gelmektedir. İlk kez 2002 seçimlerinde 24 kadın üye ile uzun bir süreçten sonra % 4.36’lık bir orana ulaşılmıştır. 2007 seçimlerinde ise %100’ü geçen bir artışla yüzde 9,1’lik bir oranla 50 kadın milletvekili meclise girmiştir. Ancak temsil oranı 550 milletvekili içinde değerlendirilince artışın kayda değer olmadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye’de kadınların seçme ve seçilme haklarını kazanmalarından bu yana, hükümette yer alan kadın sayısı da sınırlıdır. Kadınların ilk kez yer aldığı hükümet 1971-1973 olağan üstü dönemin partiler üstü hükümetleridir. Bu hükümetlerde bir kadın Kültür, diğeri Sağlık ve Devlet Bakanlığı görevi üstlenmiştir. Parlamento içinde bir kadın milletvekili ancak 1987 seçimlerinden sonra hükümette yer alabilmiştir. 1993 yılında Türkiye’de ilk kez bir kadın(Tansu Çiller), başbakan olarak iş başına gelmiştir (<http://www.ksgm.gov.tr> 1994, s.5).

Bütün bu veriler göstermektedir ki, Türkiye’de kadının siyasal yasama büyük oranlarda aktif katılımını engelleyen çeşitli toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal nedenler vardır. Bunların başında şüphesiz

geleneksel ataerkil aile ilişkilerinden kaynaklanan etkenler gelmektedir. Özellikle kırsal kesimde, düşük öğrenim düzeyinde kadınlar üzerinde kocalarının, babalarının, erkek kardeşlerin hatta oğulların politik baskıları devam etmekte, kadının politikaya aktif katılımı için teşvik edilmesi bir yana oy kullanma dışında engellenmektedir (Doğramacı, 1997, s.141). Parlamentoda kadın temsil oranının düşüklüğü, demokrasinin işleyişine bağlanabileceği gibi siyasi partilerin kadın politikasına ve cinsiyetçi yaklaşım ve uygulamalara da bağlanabilir.

Bir çok batılı ülke kadınından önce siyasal hakları elde eden Türk kadının siyasal yaşama katılımı, diğer bazı ülkelerle karşılaştırıldığında elde edilen tablo (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> 17.06.2010) incelendiğinde üzücü bir durumla karşı karşıya gelinmektedir. Birleşmiş Milletler(BM) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU)'nun yayınladığı listede Türkiye %9.1'lik oranla (2007 genel seçimlerinde kadın temsil oranı) 101. sırada yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 2'de sadece zirvedeki 15 ülkenin kadın temsil oranları görülmektedir.

Tablo 2: Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı (ilk 15)

Ülkeler	Seçim	Sandalye	Kadın	Kadın %
1. Ruanda	2008	80	45	56.3
2. İsveç	2006	349	162	46.4
3.Güney Afrika	2009	400	178	44.5
4. Küba	2008	614	265	43.2
5. İzlanda	2009	63	27	42.9
6. Hollanda	2006	150	63	42.0
7. Finlandiya	2007	200	80	40.0
8. Norveç	2009	169	67	39.6
9. Mozambik	2009	250	98	39.2
10. Angola	2008	220	85	38.6
11. Costa Rika	2010	57	22	38.6
12. Arjantin	2009	257	99	38.5
13. Belçika	2007	150	57	38.0
14. Danimarka	2007	179	68	38.0
15. İspanya	2008	350	128	36.6

Kaynak: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (17.06.2010)

Kadınların kabinede temsil edilme oranlarına bakıldığında ise Türkiye, yüzde 7.7 oranıyla ve 26 bakan arasında iki kadın bakanla 94 ülkenin sıralandığı listede 74. sırada yer almaktadır. Parlamentolar Arası Birlik(IPU) örgütünün 2010 verilerine göre (<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> 17.06.2010); kadınların mecliste temsil edilme dünya ortalaması yüzde 19, hükümette temsil edilme oranı ise yüzde 16'dır. Dünya sıralamasında birinci sırada yer alan Ruanda'da kadınların meclise girmeleri için yasal kota uygulanmaktadır. Kadınların mecliste temsil oranlarının en yüksek olduğu bölge %42.1 ile İskandinavya'dır. Tablo 3'de de görüldüğü

gibi bölgesel ortalamada Arap ülkeleri yüzde 9.2 ile en düşük orana sahip bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinin ortalaması ise %21 dir. Avrupa Birliğe girme müzakereleri süren Türkiye, Avrupa Ülkeleri sıralamasında da ancak en son sıradaki Malta'nın(%8.7) önünde yer alabilecek durumdadır. Bu durum müzakere süreci değerlendirme raporlarında demokratikleşmenin bir göstergesi olarak dile getirilmekte ve kota gibi düzenleyici önlemlerin uygulanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Tablo 3: 2009'da Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama)

BÖLGELER	ORTALAMA
İskandinav Ülkeleri	%42.1
Amerika Kıtası	%22.7
İskandinav ülkeleri dahil Avrupa – AGİT üyesi ülkeler	%22.0
İskandinav ülkeleri hariç Avrupa – AGİT üyesi ülkeler	%20.1
Asya Ülkeleri	%18.6
Africa	%18.3
Pasifik	%13.2
Arap Devletleri	%9.2

Kaynak: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> (17.06.2010)

Kadınların hükümette temsil edilme oranında ise Finlandiya yüzde 63.2 ile ilk sırada, Cape Verde yüzde 53.3 oranıyla 2. sırada, İspanya yüzde 52.9'la 3. sırada ve Norveç yüzde 52.6 ile dördüncü sırada yer almaktadır (<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=9838> 21.06.2010).

Avrupa Parlamentosunda kadın temsil oranını incelediğimizde ise, Finlandiya %61,5 ile ilk sıraya, İsviçre %55.6 ile ikinci, Estonya %50 ile üçüncü ve Hollanda %48 ile dördüncü sıraya yerleşmiştir. Avrupa Parlamentosunun kadın temsil ortalaması ise yüzde 35.2 dir (<http://www.ipu.org/wmn-e/regions.htm> 17.06.2010). Bütün bu veriler değerlendirildiğinde de; çoğu Avrupa ülkesinden önce kadına seçme ve seçilme hakkı tanınan, Türkiye'nin durumunun hiç de sevindirici olmadığı görülmektedir.

Parlamento ve yerel yönetimlerde kadın temsilinin yetersizliği, kadın-erkek eşitliğini sağlayacak siyasal katılım süreçlerinin desteklenmesiyle giderilebilir. Özellikle yetersiz temsilde büyük rolü olan siyasi partilerin siyasetteki erkek egemen yapılanmayı ve kadının ikincilliğini sorgulamaları, kadının siyasal katılımını arttıracak önlem ve girişimleri desteklemeleri gerekmektedir.

Kadın kamusal alana girebildiği ölçüde özgürleşir ve kendi kişiliğini ortaya koyar. Kadın evde temizlik yapan, çocuk doğuran, yemek pişiren, erkeğe hizmet eden, cinsel rolleriyle var olmayı sürdürdüğü müddetçe ikinci olacaktır. Kadın bu rollerin dışında da var olabileceğini bilmelidir. Sallan Gül cinsiyete dayalı, işbölümü ve kadınların toplumsal yaşam deneyimlerinden kaynaklanan sorumluluklarının kadınların aile ve yakın çevresiyle (özel alan) sınırlandırdığını ifade etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin erkek merkezli siyasal

kültürü ve politika yapma tarzlarının da kadın adayları desteklemediği bilmektedir. Kadınlar erkeklerin belirlediği siyasette ancak eklenilebilmekte, siyasetin kurucu öznesi olmaktan çok birer nesnesi olma özelliklerini koruyarak siyasette kısmen var olabilmektedirler. Bu durum kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kadın hareketinin siyasal boyuttaki etkisini azaltmakta, cinsiyete dayalı kamusal politikaların ve toplumsal ilişkilerin dönüştürülmesini geciktirmektedir (Sallan Gül, 2003, ss.140-141).

Kamusal alanda eşitliğin sağlanması ve cinsiyet ayrımına dayalı iş bölümüne son verilmesi, kamusal ortamda kadına da erkeğin alanını açacağı için bu alanda zenginliğe ve farklılığa neden olacaktır. Kamusal alan erkek alanı olmaktan çıkacak, teklikten kurtulacak ve kadın bakışıyla zenginleşecektir. Kısaca demokrasi ilkeleriyle de bütünleşecektir (Türküne, 2006, s.575).

2.2.2. Yerel Yönetimde Kadın Katılımı

Temel dayanağını katılımdan alan yerel yönetimler, halkın yönetime gerçekten katılabildiği en demokratik yönetim birimleridir (Uysal, 2007, s.98). Bu katılım oy verme, görev üstlenme, kararlara katılma şeklinde olabilmektedir. Peki bu süreçte kadın erkek eşitliğinden bahsedilebilir mi? Yerel yönetimlerdeki belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, il genel meclis üyeliği ve muhtarlık gibi görevlerde hangi cins öne çıkmakta ya da çıkarılmaktadır? Bu tercihlerde kadın erkek eşitliği söz konusu mudur? Yoksa erkek egemen bir yapılanma mı mevcuttur? gibi soruların cevaplarını aradığımızda karşımıza her alanda olduğu gibi cinsiyet ayrımcılığı ve kadının “ikincilliği” hatta Şirin Tekelinin anlatımıyla “yokluğu” çıkmaktadır.

Kadınlar ve erkekler ortak yaşam alanlarını aynı biçimde kullanmazlar. Yaşam çevresinin sunduğu ekonomik, sosyal ve mekansal imkanlardan yararlanma şansları, ihtiyaçları ya da sorunları aynı değildir. Bu nedenle ortak yaşam alanlarına yönelik politika(sızlık) lar kadınlarla erkekleri farklı biçimlerde etkiler. Örneğin; yerel düzeyde sunulması gereken bir çok hizmetin yeterli nitelik ve uygun maliyetle sunulmaması durumunda ortaya çıkan boşluk genelde kadınlarca doldurulur. Sorun sadece yerel hizmet yükü değil aynı zamanda belli hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet farklarını görüp görmediğidir de. Çoğunlukla yerel yönetimlerde bu farklılıklar hesaba katılmaz ve belli hizmetler cinsiyet farklılıkları dikkate alınmadan planlanır. Erkeksi bir siyaset yapılanması içinde kadınların konumları, sorunları, öncelikleri, yerel nitelikli gereksinimleri ve hatta toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği özgürlüklere dayalı hizmetlerin dikkate alınması pek mümkün görünmemektedir. Yetki bir cins tarafından kullanılınca nüfusun yarısının gereksinimleri göz ardı edilmiş olmaktadır (Alkan, 2009, s.2).

Erkek egemen toplum yapısı içinde erkeksi kararlarla kadını ilgili kararların alınması, kadına bir takım hakların erkekler tarafından verilmesi ve bu durumun çoğu toplumda normal kabul edilmesi kadının ikinciliğinin bir tezahürüdür. Kadınlar bu tür bir toplum yapısı içerisinde ikincileştirilmekle ve toplumsal cinsiyet ayrımına maruz kalmaktadırlar. Kadın katılımının ve

kadınsı bir bakış açısının sağlanamadığı bir yönetimde, kadın sorunu da var olmaya devam edecek, demokrasiden uzak bir yapılanma hüküm sürecektir.

Yapılan araştırmalara göre son yıllarda kadınların yerel siyasette daha aktif katılım gösterdikleri gözlenmektedir. Dünyada parlamentodaki kadın temsil oranıyla yerel meclislerde görev yapan kadın oranları kıyaslandığında kadınların yerel siyasette daha aktif rol oynadığı ortaya çıkıyor. İki oran arasındaki farkın kaynağında yerel hizmetlerin odağında kadınların olması yatıyor. Bir çok belediye hizmeti erkeklerden çok kadınları ilgilendiriyor. Dolayısıyla kadınların yerel yönetimde söz sahibi olma gayretlerinin pratik bir karşılığı var. Ancak Türkiye'deki durum biraz daha farklı. Yerel yönetimlerde kadın oranlarına ilişkin istatistiklere giren 68 ülke içinde Türkiye 62. yani sondan altıncı sırada yer almaktadır (www.habervesaire.com/haber/1290, 26.03.2009). Yerel düzeyin kadınların temsili açısından daha üstün oluşunu açıklayan kimi tezler var. Bunların ilki "makamın iktidarının daha az olduğu yerlerde sayılar yükselir" önermesidir. Temsil hiyerarşisi ulusal ve yerel arasında olduğu gibi yerel yönetimlerin kendi içinde de vardır. Kadınlar hem ulusal-yerel hiyerarşide hem de yerel yöneticiler hiyerarşisinde çoğunlukla alt sıralarda yer almaktadır (Çiftçi, 1989, s.230). Bir diğer yaklaşım yerel düzeyin kadınlara daha çok bağdaştırılması, kadının geleneksel rolleriyle bütünleştirilmesiyle ilgilidir. Bir başka görüşle "yerel yönetimlerin bir hizmet alanı olmaktan çok bir rant paylaşım alanı haline dönüştüğüdür". Alkan "hem bireysel mülk sahipliği hem de rantın üretilip dağıtıldığı meslek gruplarıyla ilişki ağlarındaki varlıkları son derece sınırlı" olan kadınların dolaylı olarak temsil dışında bırakılmasını olağan karşılamaktadır. Alkan para, zaman, güçlü toplumsal ilişki ağları, popülerlik, eğitim, deneyim gibi gerekli politik kaynak ve olanaklara sahip olanların öncelikle aday gösterildiklerini ve bunların çoğunda da kadın adayların dezavantajlı olduğunu ifade etmektedir. Alkan, kadının yerel siyasetteki durumuyla ilgili üç unsurun daha üzerinde durmaktadır. Bunlarda birincisi, kadınların kurumsal politikadaki simgeselliği, ikincisi kadınların toplumsal hareketliliğinin son derece sınırlı olması, üçüncüsü de kadın örgütlenmesinin yakın dönemlere kadar yereli ilgi alanı dışında bırakmasıdır (Alkan, 2009, s.5).

Türk toplumunda kadının konumu farklı değildir. Atatürk devrimleriyle Türk kadınının belediye seçimlerine seçmen ve aday olarak katılmalarını sağlayan "Belediye Kanunu" 3 Nisan 1930'da kabul edilmiştir. Bu kanunla kadınlar belediye seçimlerinde seçmen ve aday olma hakkını elde etmişlerdir. 26 Ekim 1933'te Köy Kanunu değişikliğiyle de kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçme hakları verilmiştir. Bu yasal düzenlemelerle Türk kadını önemli siyasal kazanımlar elde etmiş ancak tek başına bu yasal düzenlemeler, kadının ulusal ve yerel siyasal katılımını hala beklenen düzeye ulaştıramamıştır.

Tablo 4: Türkiye Genelinde 28 Mart 2004 - 29 Mart 2009 Mahalli İdareler Seçimlerinde Belediye Başkanlığı - İl Genel Meclisi Üyeliğini - Belediye Meclisi Üyeliğini Kazanan Adayların Cinsiyetleri Bazında Temsil Oranları

Seçim Dönemi	Belediye Başkanlığı					
	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
28 Mart 2004	18	0,6	3207	99,4	3225	100
29 Mart 2009	27	0,9	2921	99,1	2948	100
	İl Genel Meclisi Üyeliği					
	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
28 Mart 2004	58	1,8	3150	98,2	3208	100
29 Mart 2009	110	3,2	3269	96,8	3379	100
	Belediye Meclisi Üyeliği					
	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	%
28 Mart 2004	834	2,4	33643	97,6	34477	100
29 Mart 2009	1340	4,2	30450	95,8	31790	100

Kaynak:İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü <http://www.tuik.gov.tr>. (25.01.2011)

2004 ve 2009 yerel seçim sonuçları bize tüm yasal düzenlemelere ve toplumsal beklentilere rağmen hala her platformda olduğu gibi siyasette de cinsiyet ayrımının devam ettiğini ve erkek egemen yapının ön plana çıktığını göstermektedir. Kadınlar seçim sürecinde erkeklerle eşit hatta öndeymiş gibi gösterilmesine rağmen, seçim listeleri açıklandığında kadın tekrar geleneksel rolüne bürünmektedir. Oysaki kadınların haklarını ve kararlarını koruyabilmeleri, kararlara katılıp yönlendirebilmeleri için karar alan pozisyona gelebilmeleri demokratik bir siyaset için gereklidir (Çağlar ve Türel, 2010).

Kadınların ikinci durumdan kurtulması erkekle eşit hale ve özgürlüklere sahip bir duruma gelmesi için soruna bir çok cepheden bakmak zorundadır. Siyasete moral özellik, toplumsal duyarlılık, bütünleyicilik gibi bazı özel kadınsı nitelikleri getiren kadın siyasetçi, siyasetin kişisel olmayan kuru ve kavgacı alanına duygu ve insan boyutu getirme eğilimindedir. Özel alan, siyasal güç için savaşıma yönelik kamu sorunlarının katılımı üzerinde yumuşatıcı bir etki yapar. En çarpıcı örnek ise belediye ve mahalle birimlerine kadınların yaptıkları katkılardır (Kirkwood, 1986, s.66).

Kadın sorunu erkeksi bir bakışla değil, kadınsı bir anlayışla çözümlenmelidir. Yaşadığı ortamdan etkilenen ve etkileyen beşeri bir kaynak olarak kadın, kendi özel alanının yanında kamusal alanda da var olabileceğini bilmeli ve bu mücadeleye girebilmelidir. Kadın yereli tam anlamıyla yaşayan bir aktör olarak, yerel yönetim birimlerinin karar ve uygulama aşamalarında etken olarak yer almalıdır.

2.3. Siyasi Partilerde Kadın

Siyasal partiler cinsiyetçi yaklaşımın en önemli taşıyıcı öğelerinden biri ve siyaseti erkekle bütünleştiren toplumsal cinsel kalıp yargıların devam ettirildiği örgütlerdir. Demokratik yönetim anlayışının temel taşı olan siyasi partiler olmadan demokrasi işlerliğini sağlayamaz. Demokratik bir yönetim, tüm vatandaşların cinsiyet ayrımı yapılmaksızın karar alma mekanizmalarında, sosyal, siyasal, kültürel hayatın her alanında eşit olarak temsil edebilmeleriyle mümkün olacaktır. Ne yazık ki İskandinav ülkeleri hariç çoğu ülkede kadının siyasal katılım ve karar organlarında yeterince temsili sağlanamamaktadır. Partilere üyelik serbest olmasına rağmen kadınların yönetim konumlarına getirilmesine karşı geleneksel bir direnç vardır. Hatta 1970'lerin ortasında İskandinav ülkelerinden Norveç'te siyasal partilerin parti üyeliklerinin %40'ını kadınlar oluşturduğu halde, partilerin yönetim kadrolarında yeterince kadın temsil edilmediği için bazı partilerce kota sistemi kabul edilmiş, partilerin tüm düzeylerinde her iki cinsiyetinde en az %40'a sahip olmasına karar verilmiştir. Kota sistemine karşı koyan partiler dahi, kendi bünyelerinde kadının temsil edilme oranını arttırmışlardır. Şurası açıkça görülmektedir ki, partiler arası rekabet bazı durumlarda kadın davasına hizmet edebilmektedir (Skard, 1986, s.83).

Kadının siyasal mücadelesinin erkeklere göre farklı olduğunu gözlemleyen Duverger; kadınların, partilere üye olma eğiliminin zayıf, partilerin yönetim kademelerinde sorumluluk alma eğilimlerinin daha da zayıf olduğunu ve siyasal partiler içerisinde, özerk bir yapıya sahip kadın örgütleri kurulmasına karşı bir tavır hakim olduğunu ifade eder (Tekeli, 1982, s.154). Görünen odur ki, 1951'de bu gözlemi gerçekleştiren Duverger'in ulaştığı veriler günümüzde de çok değişmemiştir.

Uygulamadaki seçim sisteminde seçmen önüne konulan listelere, kimin milletvekili olacağını, kendisini kimin temsil edeceğini bilmeden oyunu vermektedir. Listeler parti merkezlerinde merkez yoklamayla, genellikle de parti liderlerinin istekleri doğrultusunda hazırlanmaktadır (Yavaşgel, 2004, s.145). Listelerde erkek egemen yapılanma açık bir şekilde görülmekte, erkeklerce hazırlanan aday listelerinde %51'lik nüfusa sahip kadınlar yeterince yer alamamaktadır. Siyasi parti örgütleri çoğunlukla erkekler tarafından yönetilmekte kadınlara üyelik hakkı tanınmakla birlikte karar alma mekanizmalarında yer verilmemektedir. Kadınlar parti üyeliklerini statü unsuru olarak kullanmakta ve dahil oldukları partiye kaynak sağlamak, seçim dönemlerinde kadın seçmenlere ulaşabilmek, sosyal faaliyetleri ile dikkat çekmek amacıyla görevlendirilmektedirler. Parti içi kademelerde yükselmeleri çok zor olduğu gibi, genel başkan, parti meclisi, il başkanlığı gibi karar mekanizmalarından ziyade ikinci derecedeki görevlerle sınırlandırılırlar. (Minibaş, 1996, s180.). Ataerkil bir yapılanmanın hakim olduğu erkek egemen bir toplumda, siyaset daha da erkek egemen, üstelik birkaç erkeğin egemenliği altındaki bir saha durumundadır (Toksabay, 2010, s.9). Kadın eril siyaset içerisinde pasifize edilmekte, siyasi partiler içindeki erkek sultasıyla, kadınların aktif siyasete geçmesi engellenmektedir. Kadın özel alanla sınırlandırılırken, kamusal alandan uzaklaştırılmakta, siyasete

uygun görülmemektedir. Erkeği etken, ussal, güçlü, iktidar sahibi vb. şekilde tanımlayan zihniyet, kadını edilgenlikle bütünleştirmekte duygusal, hoşgörülü, pasif tanımlarla nitelenen kadınlar, karar verici pozisyonlarda yer bulamamaktadır. Siyasi partilerce karar verici konumuna getirilen çok az sayıdaki kadın ise ya siyasi partileri yan kolları olan kadın kollarında yada “kadın konuları” olarak nitelendirilen aile, şiddet, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlarda görevlendirilmekte, erkeğin alanına dahil edilen güvenlik, ekonomi, dış politika gibi alanlarda görev alamamaktadır. Yasal düzenlemelerle kadınların kamusal alana girebilmelerinin önü açılmış olsa bile, ataerkil yapılanmadaki cinsiyetçi rollerin biçimlendirdiği işbölümü ile kadın, siyasi partilerde de ikincilliğini sürdürmektedir.

Kadının kamusal yaşama aktif siyasal katılımındaki toplumsal, siyasal ve bireysel engellemelere rağmen, siyasal partiler için kadınlar birer oy makinesi olarak görülmektedir (Sallan, 2010). Kadın kollarında görevlendirilen kadınlar, özellikle seçim dönemlerinde siyasi partinin ve belirlediği adayların seçilmesi için mücadele vermektedir. Kadın erkeğin belirlediği rolde, erkekler için mücadele vermekte, bu yarışta kendine yeterince yer bulamamaktadır. Kadın siyasi partilerce özellikle siyasi seçim dönemlerinde vitrin süsü olarak kullanılmakta simgeselleştirilmektedir. Kadın aday ya listeye girememekte ya da listelerin sonlarında, seçilemeyecek sıralarda yer alabilmektedir.

Türkiye’de de durum farklı değildir. Siyasi partilerde, kadınların parti içi çalışmalarını ve partilerin yönetim kadrolarındaki temsil durumları dikkate alındığında; seçim dönemlerinde kadın kollarında aktif olarak çalıştırılan kadın, aday olarak ya yoktur ya da ikincil durumdadır. Siyasi partiler kadını siyasal alandaki yarışın dışında tutmakta, kadını vitrinde kullanmaktan öteye geçememektedirler.

Ülkemizde 2007 genel seçimleri öncesinde çoğu siyasi parti daha çok kadının genel ve yerel meclislerde yer alması gerektiğini savunmuş, hatta pozitif ayrımcılık ve kadın kotası gibi konular tartışılmıştır. KADER gibi sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle de bu beklenti yükselmiştir. Fakat aday listelerinin açıklanmasıyla tam bir düş kırıklığı yaşanmış, listelerin sonlarına eklenen kadın siyasi partilerin de desteğiyle ikincilliğini sürdürmüştür. Kadınlar daha çok seçilme olasılığı düşük olan küçük partilerden aday gösterilmişlerdir. Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP) 62, Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) 52, Milliyetçi Hareket Partisi(MHP) 43 kadın aday açıklamış, bunların büyük çoğunluğu listelerin sonlarında yer alabilmiş, seçim sonucunda da 50 kadın meclise girebilmiştir. Her ilden bir kadın aday sözü veren ve kadın kollarının en etkin ve yoğun çalıştığı AKP’de dahi parlamentoya girebilen kadın parlamenter oranı %8,8’dir. Parti tüzüğünde kadın erkek eşitliğine yer veren CHP’de %8.9’luk kadın parlamenter oranı ile düşük bir performans sergilemiştir (Sayın, 2010, ss.82-86).

2009 Yerel seçimlerinde bazı partilerin belediye başkanlığında kadın aday sayılarına baktığımızda durum daha anlaşılır olmaktadır(Tablo 5).

Tablo 5: 2009 Yerel Seçimlerinde Partilerin Kadın Aday Sayıları

PARTİ	Belediye Başkanlığında Kadın Aday sayısı	Belediye Başkanlığında Toplam Aday Sayısı
AKP	18	2946
CHP	46	1964
MHP	37	2946
DTP	41	344
DSP	62	1335
SP	39	2946

Kaynak: Veriler 03.03.2001 tarihli partilerin açıklamalarına dayanmaktadır. <http://www.ka-der.org.tr> (25.01.2011)

Ülkemizde kadın sorunu ve temsiline son zamanlara kadar gereken önem verilmemiştir. Siyasi partiler, kadın sorununa “erkeksi” bir bakışla karşılık verme eğilimindedirler. Kadınların önündeki engelleri kaldırmak için kadınlar lehine pozitif ayrımcılık ve kota uygulaması gibi yaklaşımlar düşünülerek toplumsal değişim sağlanabilir.

3. SİYASETTE KADIN KATILIMINI ARTIRMAYA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE KOTA

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyinin, demokrasiyi algılama seviyelerinin, insan haklarına duyarlılığın ve çağdaşlığın temel göstergelerinden biri, belki de en önemlisi “kadın-erkek” eşitliğidir. Demokrasinin tam anlamıyla yerleşebilmesi kadın ve erkeklerin her alanda, karar alma mekanizmalarında eşit olarak temsil edilmesiyle mümkündür. Siyasette kadın katılımı, kadın sorunlarının çözümü için gereklidir. Kadınların siyasette eksik temsilinin giderilmesi için siyasal ve kamusal alanda kadınların sayısını artırmak ve kadınların içinde buldukları koşulları değiştirmek gereklidir. Toplumun zihinsel, sosyal, kültürel ve siyasal değişimini hızlandıracak, kadın erkek eşitliğini yaşama geçirecek yasal düzenlemeleri yapmakla yükümlü olan devlet, siyasi partiler aracılığıyla bu süreci işletecektir. Siyasi partilerde eşitlikçi bir yapının kurulması, aday seçimlerinin demokratikleştirilmesi ve cinsiyet kotası kadınların siyasi alanda daha eşitlikçi bir oranda temsilini sağlayacak çözümlerdir.

Kadınların siyasetteki temsil sayısını artırmak için, bir çok ülkede kadınların siyasette yer almasını engelleyen faktörler ortadan kalkıncaya kadar, özel önlem politikaları uygulanmıştır. Yapılan düzenlemelerdeki temel amaç, kadınları ayrıcalıklı kılmak değil, onlar için var olan engeller ve dezavantajları ortadan kaldırmaktır. Kadınların siyasetteki eksik temsilinin giderilmesi; kadın oranının anayasa ile düzenlenmesi, yasayla düzenlenmesi

ya da oranın düzenlenmesinin siyasi partilere bırakılması olmak üzere üç farklı şekilde gerçekleştiği görülmektedir (Ağırbaş, 2010).

Son yıllarda kadın temsiliğini artırmak ve cinsel eşitliği sağlamak amacıyla siyasi ve hukuki tartışmalarda gündeme getirilen konu; kota uygulamalarıdır. Kota yoluyla kadınların temsiliğini artırmaya yönelik bir uygulama, sadece kadın hakları açısından değil, cinsiyet dengesinin sağlanması ve dolayısıyla demokrasi açısından da büyük önem taşır. Toplum kesimleri içerisinde nüfuslarıyla orantılı bir biçimde temsil edilmeyen grup kadınlardır. Sorun demokratik sistem açısından değerlendirildiğinde, toplumun yarısını oluşturan kadınların sorunlarının temsilde egemenlik kuran erkekler tarafından ne düzeyde ifade edilebileceği ve çözülmeye çalışılabileceği düşündürücüdür. Kadınların yönetimde temsil sorunu, kadın hakları sorunu ötesinde bir demokratik meşruiyet sorunudur (Kılınç, 2000, s.7). Sorun aynı zamanda bir toplumsal cinsiyet sorunudur. Sorunun çözümü için siyasette erkek hâkimiyetine son verecek, kadın temsiliğini artıracak düzenlemelere ihtiyaç vardır. Toplumda erkeklerin ayrıcalıklı konumları ve kadınların siyasetten dışlanma eğilimi kadınlar lehine pozitif ayrımcılık ve kota konulmasını içeren yaklaşımları zorunlu kılmaktadır (Güldü, 2009, s.113).

‘Kadın kotası’ seçimlerde kadınlara tahsis edilen pay veya oranı ifade etmektedir. Kadınlara daha fazla pay sağlamak anlamında ‘cinsiyet kotası’ ifadesi de kullanılmaktadır. Cinsiyet kotasında her bir cins için tahsis edilen en az pay veya oran kastedilmektedir. Bu tür kota, hem kadının hem de erkeğin zayıf temsiliğini düzeltmeyi amaçlamakta ve her iki cins için en yüksek bir çita koymaktadır. Eğer, cinsiyet kotası örneğin %30 ise bunun anlamı, teoride erkek veya kadın pratikte ise(erkekler genelde bu oranın üzerinde çıktıkları için) kadınlar %30’dan az pay elde edemeyecekler demektir (Sitembölükbaşı, 2007, s.15) Kota sistemleri, kadınların siyasette eksik temsiliğini gidermeye yönelik pozitif ayrımcı bir yapılanmadır. Pozitif ayrımcılıktan kasıt, kadınların parlamentoda etkili olabilmesini sağlayacak “kritik eşik” olarak tanımlanan %30 veya %40 kadın temsilci oranını hayata geçirmek yönünde geçici bir kota getirmektir. Anayasa ve seçim yasalarınca ulusal ya da bölgesel düzeyde öngörülen kadın kotaları olabildiği gibi, partilerin aday gösterdikleri kadın sayısı ve adayların sıralanma biçimlerine ilişkin ilkelerin benimsenmesi de olabilir (Dahlerup, 2005, s.145 ve Toksabay, 2010, s.12).

Kotalar daha çok karar organlarında cinsiyet dengesizliğini gidermenin bir aracı olarak ortaya çıkarken, uygulama genelde önemli siyasal aktörlerin desteğinden yoksun olmakta veya güçlü ataerkil gelenekleri olan toplumlarda muhalefetle karşılaşmaktadır. Kota uygulamasına karşı çıkanlar, bu uygulamaların erkekler aleyhinde bir ayrımcılığa dönüştüğünü ileri sürmektedirler. Haliyle erkek egemen toplum kadınlar lehine kota uygulamasına kayıtsız kalmaktadır (Sitembölükbaşı, 2007, s.17).

Global trendde seçimlerde cinsiyet kotası uygulaması, kadınların yeterli düzeyde temsil edilememe problemine geçerli cevaplardan biridir. Bir

anlamda seçim cinsiyet kotaları oldukça karmaşık bir probleme, kadınların kamu hayatındaki tarihsel dışlanmışlığına basit bir cevaptır. Cinsiyet kotaları siyasetteki kadınların tüm problemlerini çözemez. Ayrıca kotalar erkek egemenliğini yıkmak için de yapılmaz, herkes için uygulanır. Kota kadının eksik temsil durumunu hızla değiştirerek, temsilde adaleti sağlayabilir. Cinsiyet kotaları tek başına bir pozitif ayrımcılık metodu olarak duramaz, diğer değişkenlerle birlikte düşünülmelidir. Bununla birlikte cinsel kotalar, kadının politik temsilinde tarihsel bir atılım olabilir ve sonuçta kadının eksik temsilinin altında yatan tarihsel toplumsal kalıp yargıları yıkabilir (Dahlerup, 2010, ss.22-25).

Kotaların uygulandıkları yerlerde hızlı ve etkin bir çözüm sağladıkları söylenebilir. Ayrıca, kadın kotasının dünya çapında yaygın bir uygulama olduğunu da eklemek gerekir. Halen 97 ülkede kadınların siyasal temsilini artırmaya yönelik kotalar yürürlüktedir. Birleşmiş Milletler(BM) ve Parlamentolar Arası Birlik(IPU) kadınların dünyada temsil oranlarını gösteren bir dünya haritası ve listesi yayımlamıştır. Bu listede kadın kotası uygulayan Raunda %56.3 kadın temsil oranı ile birinci sıradadır. Türkiye bu listede 2007 seçimlerindeki %9.1'lik kadın temsil oranı ile 101. sırada görünmektedir (<http://ww.ipu.org/wmn-e/classif.htm> 17.06.2010)

Parlamentolar Arası Birlik(IPU) dünya ortalamasında, kadınların mecliste temsil oranının %18.8, hükümette temsil edilme oranının ise % 16 olduğunu açıklamıştır. Tablo 6'da parlamentoda kadın temsil oranı (%35 ve üzerinde) yüksek olan 15 dünya ülkesi görülmektedir. Çoğu da yasal ve ya parti kotası uygulayan ülkelerden oluşmaktadır.

Tablo:6 Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı ve Kota Uygulamaları(Zirvede 15 Ülke)

Ülkeler	Seçim	Kotalar	Seçim sistemi	Kadın %
1. Ruanda	2008	Yasal Kota	Nispi Temsil	56.3
2. İsveç	2006	Parti Kotaları	Nispi Temsil	46.4
3.GüneyAfrika	2009	Parti Kotaları	Nispi Temsil	44.5
4. Küba	2008	Kota Yok	Çoğunluk Sis.	43.2
5. İzlanda	2009	Kota Yok	Nispi Temsil	42.9
6. Hollanda	2006	Parti Kotaları	Nispi Temsil	42.0
7. Finlandiya	2007	Kota Yok	Nispi Temsil	40.0
8. Norveç	2009	Parti Kotaları	Nispi Temsil	39.6
9. Mozambik	2009	Parti Kotaları	Nispi Temsil	39.2
10. Angola	2008	Yasal Kota	Nispi Temsil	38.6
11.Costa Rika	2010	Yasal Kota	Nispi Temsil	38.6
12. Arjantin	2009	Yasal Kota	Nispi Temsil	38.5
13. Belçika	2007	Yasal Kota	Nispi Temsil	38.0
14. Danimarka	2007	Kota Yok	Nispi Temsil	38.0
15. İspanya	2008	Yasal Kota	Nispi Temsil	36.6

Kaynak: DAHLERUP, Drude, "Is Parliament open to Women Quotas in global Perspective" Stockholm, Sweden. [www.ipu.org/PDF/Publication/wmn09-e-pdf.\(17.06.2010\)](http://www.ipu.org/PDF/Publication/wmn09-e-pdf.(17.06.2010)) ve <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (17.06.2010)

Genel olarak kadın kotaları “temsilde eşitlik” kavramını getirerek kadın erkek eşitliğini desteklemektedir. Kota sistemleri ve onların kuralları, yasal güce dayandırılarak seçim sistemleri dahilinde sunulursa daha etkin ve amaca uygun olacaktır. Tek başına yasal düzenlemede yeterli değildir. Siyasi partilerin seçim listelerinde belirlenen yüzde haricinde liste sıralarına da kurallar konulmalıdır. Zira seçilemeyecek sıralara yerleştirilen kadınlar, listelerde “vitrin süsü” olmaktan öteye gidememektedir.

Gerçek temsil, Birleşmiş milletlerin ve Avrupa Birliğinin bilimsel standartlara göre saptadığı uyguladığı ‘kritik eşik’ olarak bilinen %33(1/3)’ü talep etmekle başlar. Bu oran kadınların siyasetin ‘vitrininde’ değil, ‘içinde’ olması için gerekli ‘en az temsil oranı’ olarak tanımlanmaktadır (http://feminet.net/editor/siyaset/siyaset_kadın_kotasi_hm 24.06.2010).

Türkiye’de kota uygulamalarına kısaca değinmekte yarar vardır. 2010 yılında TBMM’de temsil edilen siyasal partilerin kota uygulamalarına bakışı pek sevindirici değildir. Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) il ve ilçe yönetimleri ve parti meclislerinde 1989’dan beri cinsiyet kotası uygulanmaktadır (<http://kadın.chp.org.tr/kkchptarihce.html> 24.06.2010). Demokratik Sol Partinin (DSP) programında kadına yönelik kota uygulaması bulunmamaktadır. Barış ve Demokrasi Partisinin(BDP) tüzüğünde partinin her türlü organ seçimi ve genel ve yerel seçimlerin aday belirlemelerinde %40 cinsiyet kotası uygulaması yer almaktadır. %40’lık kotanın hem kadınlara hem de erkeklere uygulanacağı ifade edilmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’nin tüzüğünde cinsiyet kotası yer almamaktadır. İktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi(AKP)’nin tüzüğünde de cinsiyet kotası yoktur.

Türkiye’de kota konusunda ortaya çıkan tablo, büyük partilerin kazanılmış konumlarını riske atmamak için kota konusunda fazla arzulu davranmadıkları, küçük partilerin ise tabanlarını artırmak, yeni toplumsal grupları partilerine dahil etmek için kota konusunda daha cesaretili davranışlarını göstermektedir. AKP’de bu kuralın dışında değildir (Sitembölükbaşı, 2007, s.26).

Kota kadının siyasette daha fazla yer alması için tek başına yeterli değildir. Kadınların karar alma mekanizmalarındaki varlıklarını sağlamlaştıracak ve güçlendirecek, gerçek anlamda eşitliği sağlayacak yasal altyapı oluşturulmalıdır. Partilere verilen hazine yardımını verilmiş usulünde değişikliğe gidilmeli, partilerin kadın kollarının harcamaları artırılmalıdır. Kadınların erkeklerle eşit şartlarda siyasal ve sosyal alanda var olabilmeleri için tek başına siyasal temsil yeterli değildir. Kadınların öncelikle eğitim seviyeleri artırılmalı, kadınlar iş hayatında aktif olmak kaydı ile erkekler ile eşit ekonomik statüye ulaşmalıdırlar. Ataerkil toplum yapısı değişmeli, kadınlar hem kamu hem de özel sektörde yönetici pozisyonlarına gelebilmeli, kariyerin geliştirilmesi noktasında da nesnel ölçütler getirilerek cinsiyete dayalı ayrımcılık önlenmelidir (Eser, 2010, s.20).

Kadınların siyasette daha fazla var olabilmeleri için önce kendilerinin bilinçlenmesi, sonrada erkekleri bilinçlendirmeleri gereklidir.

Kadının siyasal katılımının önündeki yapısal engeller kaldırılmalı, ekonomik, sosyal ve psikolojik eşitsizlikleri gidermeye yönelik adımlar atılmalıdır. bilinçlenmede kadın kişisel çabasının yanında, onu egemenliğine alan erkeğin, devletin ve de medyanın da desteği gereklidir. Türkiye’de “temsilde cinsiyet eşitliğini” sağlamak için en somut çözümün “siyasette cinsiyet kotası” uygulamak olduğu açıktır. Siyasi partilerin bu konudaki gönüllülüğü ve samimiyeti oldukça önemlidir. Türkiye’de kadınlara karşı her alanda yaygın ve derin bir ayrımcılık uygulanmaktadır. Kadınların temsil krizi vardır ve siyasi karar organlarında yeterince temsil edilememektedirler. Kadınlar toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle güçsüzleştirilmekte, fırsatlardan ve kaynaklardan eşit bir biçimde yararlanamamaktadır.

SONUÇ

Çoğu konuda olduğu gibi siyasette de dışlanmış, ikincil konuma itilmiş kadınların, çıkarlarını koruyabilmeleri, erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olabilmeleri, kararlara katılıp yönlendirebilmeleri, kararları alan pozisyona gelebilmeleri için siyasete katılmaları gereklidir. Bu nedenle kadının sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşam içinde aktif olarak yer almasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını, yasal ve ekonomik engellerin kaldırılması ve teşvik edilesi gereklidir. Sosyal yaşam içinde kendine yer edinen kadın daha güvenli, başarılı, etkin ve özgür bir tavır sergileyebilecektir.

Türkiye’de siyaset eril bir yapı tarafından belirlenmekte ve bu yapılanma siyasal karar süreçlerine de yansımaktadır. Dolayısıyla kadın, siyasal karar organlarında simgesel olmaktan öteye gidememektedir. Kadın sorununun çözümü için siyasette erkek hâkimiyetine son verecek, kadın temsili artıracak düzenlemelere ihtiyaç vardır. Kadınların siyasetteki ikincilliği, kadınlar lehine pozitif ayrımcılık ve kota konulmasını içeren yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. Siyasete bireylerin aktif katılımı teşvik edilmelidir. Siyasete aktif olarak katılmayan yada katılamayan bireyler, özellikle de kadınlar için daha nitelikli bir temsilin gerçekleştirilmesi sağlanarak daha demokratik bir toplum yapısı oluşturulmalıdır .

Kota, kadınların politikaya aktif katılımının önündeki toplumsal engeller kaldırılincaya kadar uygulanabilir. Kadınların siyasal katılımını artırabilmek için kota uygulamasının siyasi partilerden başlatılması, uygulamaya siyasi partilerin her düzey karar organında yer verilmesi ve gönülden desteklenmesi gereklidir. Parti içindeki kadın gruplarının da bu konuda baskı uygulamaları çözümü hızlandıracaktır.

Seçimlerde seçmenler, partiler tarafından önlerine konulan aday listelerine oy vermektedirler. Listeler ön seçim ya da merkez yoklamasıyla hazırlanmakta, genellikle de parti liderinin istekleri doğrultusunda seçmeni temsil edecek listeler oluşturulmaktadır. Aday listelerinde kadın aday sayısının arttırılması ve seçilebilecek yerlere yerleştirilebilmesi için gerekli yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Kadınların ulusal ve yerel meclislerde tüm karar alma konularında eşit katılımlarını sağlamak üzere politikalar ve stratejiler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- ALMOND, Gabriel., **Corparative Politica Today, A World Wiew**, Boston:Little, Brown and Co.,1974'den aktaran İlder TURAN, Siyasal sistem ve Siyasal davranış Der Yay., İstanbul. 1996.
- ALTINDAL, Yonca., "Erkeksi Siyasetin Erksiz Dublörleri" **Balıkesir Üniv. Sos. Bil. Enst.Dergisi**, C.12, S. 21, 2009.
- ALTINDAL, Yonca., **Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.A.M.Ü.Sos.Bil.Enstitü, Aydın, 2007.
- ARAT, Necla., **Kadın Sorunu**, Say. Yay. 1986.
- ARASLI, Oya., **Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara. AÜHF.,Yay., 1972.
- BAYKAL,Deniz., **Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi**, AÜSBF Yay., Ankara, 1970.
- BONDER, Gloria., "Kadınlar Açısından Siyasal Süreç" **Toplumsal Ekonomik Siyasal Yaşamda Kadın Ülkelerden Örnekler**. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay., Ankara.1986.
- ÇAĞLAR,Nedret., ve Nesrin Türel "Yerel Yönetimde Kadının İkinciliği ve Isparta" Isp. Değerleri Sempozyumu, 2010.
- ÇİFTÇİ, Oya., **Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar**, TODAİE Yay., Sevinç Matbaası, Ankara, 1992.
- ÇİFTÇİ, Oya., **Yerel Yönetimde Temsil, Belediye Örneği**, TODAİE, Ankara,1989.
- DAHL, A, Robert., **Modern Political Analysis**, Englewood Cliffs,Prentice-Hall, İnc.1963.
- DAHLERUP,Drude., "Increasing Women's Political Representation; New Trend in gender Quotas", **Women in Parliament: Beyond Numbers A Revised Eddition**, (Eds) Julie Ballington and Azza Karam, International IDEA Handbook Series, Stockholm, Swedwn, 2005.
- DİNÇ, Mehmet ., **Bugünün Türkiye'sinde Kadınların Siyasal Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Çözüm Önerileri**,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- DOĞRAMACI, Emel., **Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü**, İş Bankası Yay. Ank, 1997.
- EL-BAKRİVE Z.B., ve E. M. Kameir. "Sudan'da Kadınların Siyasal Katılımlarının Yönleri" **Toplumsal Ekonomik Siyasal Yaşamda Kadın Ülkelerden Örnekler**. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay., Ankara.1986.
- ESER, Bahadır., "Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları", **Yerel Siyaset**, Sayı.19, Ankara, 2007.
- EROĞLU, Cem., **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Yay. 1991.
- KALAYCIOĞLU, Ersin., **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, İstanbul Üni. Yay, İstanbul, 1983,

- KALAYCIOĞLU, Ersin., **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Yay., İstanbul, 1984,
- KAPANİ, Münci., **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yay., İstanbul, 2006.
- KILIÇ, Zeynep., “Eşitlik İçin Kota Politikaları”, **Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, Ankara Üniversitesi, Ankara,2000.
- KIŞLALI, A, Taner., **Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Yay., Ankara, 2006.
- KIRKWOOD, Julieta., “Şili’de Kadınlar ve Siyaset” **Toplumsal Ekonomik Siyasal Yaşamda Kadın Ülkelerden Örnekler**. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay., Ankara.1986.
- MİNİBAŞ, T.,”Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu”, **Kadın Gerçeklikleri**, Der:Necla Arat,İstanbul,Say Yay., 1996
- PARLA, Taha., **Türkiye’nin Siyasal Rejimi1980 – 1989**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.
- SALLAN GÜL, Songül., “Dünyada ve Türkiye’de Feminizm ve Kadın Hareketi”, **Çağdaş Kamu Yönetimi**, Nobel Yay. Ankara, 2003.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban., “Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde KOTA Uygulamaları”, **SDÜ,İİBF., Dergisi**, C.12,S.1, 2007.
- SKARD**, Torild.,”Kuzey Ülkelerinin Siyasal Yaşamında Kadın”,**Toplumsal Ekonomik Siyasal Yaşamda Kadın Ülkelerden Örnekler**, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay., Ankara.1986.
- TEKELİ, Şirin., **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yay. İstanbul 1982.
- TOKGÖZ, Oya., **Siyasal İletişimi Anlamak**, İmge Yay., Ankara, 2008,
- TOKGÖZ, Oya., **Siyasal Haberleşme ve Kadın**, Ank. Üniv. Siy.Bil.Fak.Yayın No:429, Sevinç, Ankara 1979,
- TÜRKÖNE; Mümtaz’er., **Siyaset**, Lotus Yayınları, Ankara, 2006.
- ÖZTEKİN, Ali., **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2007.
- ÖZBUDUN, Ergun., **Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ank. Üni., 1975.
- UYSAL**, Birkan., **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**,TODAİE, Ankara,1984,
- YAVAŞGEL , Emine.,**Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Durum** , Nobel Yay.Ank., 2004.
- ZETKİN, Clara., **Kadın Sorunu Üzerine Seçme Yazılar**, İnter Yay., Ankara, 1996,
- W. MİLBRATH, Lester., **Political Participation, How and Why Do People, Get Involved in Politics?** Chicago, RandMcNally, 1965.
- ALKAN,”Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli”
<http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/12161284579> , (10.05.2009)
- DAHLERUP,Drude., “Is Parliament Open to Women? Quotas in Global Perspective” Stockholm, Sweden,
www.ipu.org/pdf/publications/wmn09_e.pdf , s.22-25. (17.06.2010)

- SALLAN, Songül., “8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve Kamu Hayatında Türk Kadınının Konumu”,
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14416.pdf>, (06.06.2010).
- AGIRBAŞ, Ayşe Jale.,”2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”,
<http://www.tkdf.org.tr/upresimler/2820sayiliSiyasipartilerKanunundaDegisiklikYapilmasiKanunTeklifi.doc>, (14.05.2010)
- ESER; Hamza Bahadır., vd. “Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, **I. Uluslararası Davras Kongresi**, SDÜ,
<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi9.pdf>, s.20. (05.05.2010).
- GÜLDÜ, Özgül., ”Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar:Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”,
www.politics.ankara.edu.tr/eski/dergi/pdf/64/3/7-Guldu-Ersoy-Kart.pdf (24.11.2009).
- TOKSABAY Esen, Aslı., Oya Memişoğlu, “Siyasetin Cinsiyeti”,
<http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/siyaset%20ve%20kad in%20son%hali.pdf>. s.9. (13.05.2010).
- SAYIN, Aysun., **Kota El Kitabı**, <http://www.ka-der.org.tr/dosyalar/yayin-091228-5508.pdf>, s.82-86. (08.06.2010).
- “Türkiye’de Kadının Durumu”,
<http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/t%C3%BCrkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%20> (05.05.2009).
www.ihd.org.tr , (24.06.2009).
- <http://www.ksgm.gov.tr> , **Türkiye’de Kadının Durumu**, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müd. Yay., 4, 1994.
- <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (17.06.2010).
- <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> (17.06.2010).
- <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberdetay&ArticleID=9838...> (21.06.2010).
- Women in Regional Parliamentary Assemblies, <http://www.ipu.org/wmn-e/regions.htm> (17.06.2010).
- http://feminet.net/editor/siyaset/siyaset_kadin_kotasi.htm s.1. (24.06.2010).
- <http://kadin.chp.org.tr/kkchptarihce.html> (24.06..2010).
- [http://bianet.org/bianet/bianet/108416-partilerde-toplumsal-cinsiyet-kotasi-zorunlu-ols.\(13.05.2010](http://bianet.org/bianet/bianet/108416-partilerde-toplumsal-cinsiyet-kotasi-zorunlu-ols.(13.05.2010)
- www.habervesaire.com/haber/1290, (26.03.20).